

Историчар Живојиновић о нашој склоности да се инатимо и изазивамо, грешкама које понављамо, духу који се изопачио: У свету нас бије глас да изазивамо невоље, и упорно стварамо кризе из којих израстају велики конфликти

Мислим да је 20. век био и тријумф и катастрофа за Србију, а да је на почетку овог века њен положај готово безнадежан, каже на почетку разговора за „Вечерње новости“ историчар Драгољуб Р. Живојиновић, дописни члан САНУ.

Тријумфовала је, каже, српска ослободилачка идеја, идеја националног ослобођења и уједињења. Тај тријумф су припремали државници 19. века, Јован Ристић и други, колико су могли, увек између чекића и наковња, с обзиром на то да су велике силе имале, у сваком случају, главну реч у свему што се тицало Балкана. Србија се налазила у неизвесном и тешком стању и због тога што је народ очекивао више од онога што се могло реално остварити.

*** А зашто је њен данашњи положај „безнадежан“?**

- Више нисмо у стању да размишљамо трезвено. Хоћемо демократију, а да истовремено она прође мимо нас, да нас ништа не кошта. Да и даље лепо живимо. Без посла је 700.000 људи, и нема перспективе за посао. Странци су покуповали све, Србима неће остати ни њихова земља, која се, иначе, већ масовно распродаје.

*** Као да не видимо, и не разумемо, шта се око нас догађа...**

- Мало коме је шта јасно, и онима који мисле да све виде и све разумеју. Јер у нас нема конзистентне политике, доследне идеје која се поступно остварује. Идемо у сусрет свакоме ко нам нешто понуди, ко нам нешто обећа. Наше државно руководство час игра на карту Кине, час позива Русију, хоће да ради нешто са Америком, иде наводно чврсто и одлучно ка Европској унији. Не могу се истовремено позивати и једни и други и трећи...

*** Однедавно је ту и Турска...**

- Запели су једно време да хвале Турке, могућности економске сарадње, инвестиција. Али зашто би те њихове инвестиције биле баш у Новом Пазару, зашто баш у Рашкој области, што не негде другде? Они бирају тамо где је слаба тачка. Мислим да су се што се тиче Турске мало опаметили, престали су да говоре о томе. Зато муфтија Зукорлић галами. Власт се толико уплашила од банкрота и предстојећих избора да је постала опрезнија. Сад су се усмерили на ЕУ, али она тражи оно што ми у овом тренутку не можемо да испоручимо.

*** На шта, конкретно, мислите?**

- Не можемо да прихватимо све оно што је ЕУ у свом законодавству изградила, што нашем менталном склопу једноставно не одговара. Не можемо да уредимо наше правосуђе, шта год говорили, наше здравство не може нико да уреди...

*** А универзитети ничу као печурке.**

- Просветне власти су акредитовале толико универзитета да се више не зна ко све предаје, ни како предаје, ни какво се знање од студената тражи, ни какво они знање стичу, ни како се оно верификује. У историјским или правним наукама то не мора бити катастрофа, али у техници или медицини због незнања можете да направите страшне промашаје. У медицини су у питању и људски животи. Мада, данас ни људски животи нису више скупи.

*** Да ли ћемо и када бити примљени у ЕУ?**

- Постоји, наводно, жеља да читав западни Балкан постане део ЕУ. Али, када ће ко да уђе непознаница је. Ушле су Бугарска и Румунија, две земље које нису биле спремне ни у ком погледу. Ући ће Црна Гора и Хрватска, вероватно пре Србије. Чини ми се да је наш

пријем на дугом штапу. Нико нас не спречава да имамо и другу опцију. Ја то нећу дочекати, можда се читава та политичка структура и распадне. Много ће се још чуда догодити, незамисливих чуда.

*** Каква би то чуда могла да се догоде?**

- Може да буде и сукоба, и ратова, и верских сукоба, натрапало се у Европу људи разних вера. Можда ће још Хантингтонова теорија о сукобу цивилизација да се покаже исправном. Живимо у неизвесном добу, у коме је будућност крајња непознаница. Читам у новинама: први ударац Меркеловој. Значи, ни Немачка није више монолитна земља да подржава једну идеју, иако је она солидна и чврста земља у сваком погледу.

*** Минуло столеће је, кажете, за Србију било и катастрофа. На шта одређено мислите?**

- Правили смо велике грешке. И данас осећамо њихове последице. По мом дубоком уверењу, прва је направљена већ у јесен 1914. Вероватно вођена војним победама у Балканским ратовима, Србија је прогласивши за ратни циљ ослобађање и уједињење Срба, Хрвата и Словенаца, на самом почетку рата, када ниједна велика сила није обзнанила своје ратне циљеве, учинила корак који ће јој одредити судбину у двадесетом, па можда чак и у овом веку. То је одсуство државничке мудрости. Када грешку направи Британија, Француска или Русија, оне ће је с временом исправити, али наше су катастрофалније. При том, константно их понављамо, као да ништа нисмо научили. Споразум са Загребом, 1939, о стварању Хрватске бановине, за који ће неко рећи да је био једино исправно решење, иде у ред тих грешака. Туђман је после говорио да су то најбоље границе за Хрватску. Човек се просто пита: или смо били будале или толико опијени идејом уједињења.

*** Извор тих грешака налазите и у националном карактеру?**

- Имамо ту црту да мислимо да можемо све, склоност да изазивамо и да се инатимо. Не може мала земља, као што је била Краљевина Србија, да се инати с моћним царством. Може до неке мере. Велика сила неће због мале земље да ратује. Енглези 1999. нису хтели да шаљу копнене трупе на Косово, да гину за Албанце. Русија може помоћи Србији

кроз инвестиције, али неће због нас да се свађа ни са ким. Империја ако вам и помогне у неком тренутку, помогне вам само онолико колико то њој одговара, и само у том тренутку.

*** Завирили сте у грађу многих страних архива о нама. Каква је слика Срба и Србије из тог угла?**

- Ни изблиза онаква какву имамо о себи. Ми смо за њих занемарљива, негативна група људи која прави велике сметње и неред на Балкану. Тако је било раније, тако је данас.

*** Зашто је и данас тако?**

- Зато што смо ми рушили царства, а то нико не воли.

*** Ако и јесмо рушили, нисмо то могли сами?**

- Свеједно, били смо иницијатори. Бије нас глас да изазивамо невоље, стварамо кризе из којих израстају велики конфликти. Европске силе нису никад показивале одушевљење због растурања Хабзбуршке монархије, али ни велико одушевљење због стварања Југославије. Да је било по вољи Европљана те државе никада не би било.

*** Слика о нама се, увек, некако споро мена?**

- Требало је да прође стотину година, па да се у светској историографији отворено пише да Србија ни ни који начин није била одговорна за Први светски рат, нити на било који начин изазивач тог рата. У међувремену, ми смо живели са тим теретом.

*** Шта сада ваља чинити, каква нам је будућност? Академик Екмечић каже да је**

гледа „кроз таму“?

- Као историчар не бих хтео да будем прогнозер наше будућности, али, чак и са том оградом, забринут сам куда ова земља иде, колико ће то још моћи тако да траје, када ће доћи до слома, јер не видим да се предузимају неке радикалне мере да се слом избегне. Брине ме пропаст српског села, укидање редовног војног рока доживљавам као процес слабљења Србије, потреси у СПЦ могу потрајати. И наш дух се изопачио, ми нисмо више радан народ.

*** Звучи крајне песимистично...**

- Звучи, иако сам по природи оптимиста, али видим мало ствари које остављају простор за оптимизам. Србија је пролазила кроз тешке тренутке у својој историји. Кад кажем Србија мислим на српски народ, и увек је негде на крају тунела била светлост, а сад не знам како би та светлост требало да изгледа, ни колико је дуг тај тунел. Да ли људи на власти заиста чине да се ствари измене? Мислим да не, а да су се пороци зацарили у нашем друштву свакодневно је видљиво у штампи.

НАЈВЕЋА ГРЕШКА

*** Написали сте да су српски државници у време Првог светског рата, пре свега престолонаследник, па Никола Пашић, Јован Јовановић Пижон и крем дипломатије радили против своје државе и народа?**

- Ми смо великодушно од Европљана добијали Велику Србију. Апсолутно су нам давали све. Оно што је било ослобођено у Балканским ратовима, Македонија, Косово, нико није дирао. Бугарска је била поражена у рату и није долазило у обзир да јој се праве територијални уступци. Почетком јануара 1918. британски ратни кабинет је одлучио да Црна Гора треба да буде припојена Србији, не уједињена.

Већ тада је код савезника, и код Енглеза, преовладало уверење да Босна и Херцеговина као српска земља треба да припадне тој новој држави. Србији се давала источна

Славонија, Срем и део Бачке, Банат је био споран, али, пошто су Румуни били ван ратних збивања било је јасно да ће исход рата одредити каква ће бити судбина бар дела Баната. Наравно, излаз на море, од албанске обале практично до Сплита, укључујући и нека острва. Српска влада то одбија. Српска дипломатија то неће, регент то неће. Они хоће на силу, по сваку цену, да направе заједничку државу. С њеним растурањем тешко смо се помирили. Срби су, ипак, државотворни народ, то се мора признати.

ПРОТЕРИВАЊЕ КРОЗ ГРЛО

* КАКО гледате на будући дијалог Београда и Приштине?

- Американци, као главни спонзори и подржаваоци косовске независности, и као главни прекривачи и кривци за све што се догодило на Косову и Метохији, од Вокера до покојног Холбрука, осим неколико часних изузетака, решили су да нам то протерају кроз грло. У томе, наравно, имају подршку Енглеза, Француза, Италијана и малих земаља Европске уније. То што наметнуту независност неће да прихвате Шпанија, Румунија, или Грчка, не значи много. Тешко ми је што то кажем, али отворати поново питање Косова готово је без изгледа у овом тренутку. Ниједна земља која је признала Косово неће променити своју одлуку, тако нешто је за сваку од њих једноставно неприхватљиво. То може да се развлачи на дуге стазе.

ВИЛСОН ЗАСЛУЖИО ТРГ

* Желели сте да се фељтон који су „Новости“ недавно објавиле, поводом књиге „У потрази за заштитником“, заврши наставком о Вилсону.

- Амерички председник Вудро Вилсон једини је од државника или шефова влада великих сила, укључујући Британију, Француску, Италију, који је рекао да је Аустроугарска, заједно са Немачком, директно одговорна за Први светски рат. То је више пута поновио у својим говорима и јавним наступима. Све је разумео. Ми се данас можемо запитати зашто Београд нема трг по имену овог државника, зашто нема Вилсоновог булевара, паралелно са Пупиновим у Новом Београду. Просто заборављамо поједине личности, које су, ипак, нама дувале у леђа. Мислим да су Америка оног времена и амерички председник били наши поузданији пријатељи него Французи и

Енглези.

(Новости)